

บทบาทของวัดในฐานะเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม The Role of Temple as a Cultural Learning Source

พระครูโสภิตปัญญากร (กล้า กตปุญโญ)^๑

พระครูโอภาสพนทกิตติ^๒

บทคัดย่อ

อาราม หรือ วัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา คือวัดเวฬุวนารามที่พระเจ้าพิมพิสารสร้างถวายพระพุทธเจ้าและเหล่าสาวก ที่ประเทศอินเดีย แคว้นมคธในสมัยนั้น ร่วมระยะเวลา ราว ๒,๕๘๐ ปี แล้ว ซึ่งเป็นสถานที่เรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่สามารถดึงดูดชาวพุทธทั่วโลกไปเรียนรู้ดินพุทธภูมิสร้างรายได้เข้าประเทศจำนวนเงินมหาศาล ด้วยเหตุนี้แหล่งการเรียนรู้ที่วัดตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน ในประเทศที่มีการนับถือพุทธศาสนารวมถึงประเทศไทย มีแหล่งเรียนรู้ที่ปรากฏในงานศิลปะประเภทต่างๆ ทั้งในด้านจิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม ซึ่งสร้างขึ้นเพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนา และเพื่อเป็นสิ่งที่ช่วยโน้มน้าวจิตใจของพุทธศาสนิกชน ให้มาเรียนรู้และปฏิบัติด้วยความศรัทธาในการพัฒนาตน และมีแนวโน้มจะเพิ่มการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม ประเพณีและศิลปะเพื่อศึกษาวิถีชีวิตคนไทยในอดีตและปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ : วัด, การเรียนรู้, การพัฒนา

Abstract

The first Buddhist temple is Valuvana Temple built by King Bimbisara in Magadha State of ancient India. This temple can interest and bring Buddhists around the world to visit and earn a lot of income to India. The learning resources in temples from the ancient time to present that were created in the forms of fine arts, sculpture and architecture were to propagate Buddhist teachings and the mental centers of Buddhists. At present, the trend of cultural tourism is increasing. Buddhist temples are the best cultural learning resources of visitors.

Keywords: Temple, Learning, Development

^๑หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

^๒เจ้าคณะอำเภอบางกรวย เจ้าอาวาสวัดจันทร์ นนทบุรี

บทนำ

วัด คือ สถานที่ที่อยู่ของพระภิกษุ สามเณร และเป็นศาสนสถานที่ช่วยขัดเกลาจิตใจ ประชาชนและ วัดเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศลและ จัดกิจกรรมต่างๆ ได้แก่การให้ทาน รักษาศีล ฟังธรรม สวดมนต์ไหว้พระ และกิจกรรมทางศาสนา เป็นต้น เป็นการแสดงออกทางด้าน ขนบธรรมเนียมและประเพณีต่างๆ ซึ่งเกี่ยวกับ พระพุทธศาสนา เป็นศูนย์ศิลปวัฒนธรรมทำ หน้าที่ทั้งผู้ผลิต ผู้อนุรักษ์ และผู้สอนศิลปะแก่ ประชาชน เป็นที่ปรึกษาด้านการครองตน อาชีพ แก้ปัญหาชีวิต แก้ปัญหาสังคม แม้กระทั่ง แก้ปัญหาครอบครัว เป็นสถานที่ส่งเคราะห์ผู้ ยากไร้ เช่น น้ำท่วม ไฟไหม้ สงคราม เป็นต้น เป็น สถานพยาบาล ที่พักคนเดินทาง สโมสรให้ ชาวบ้านได้พบปะกัน สถานบันเทิง จัดงาน เทศกาลต่างๆ (สิริวัฒน์ คำวันสา, ๒๕๔๔) วัดจึง เป็นสถานที่อยู่ของพระสงฆ์และที่บำเพ็ญกุศล ของชาวพุทธ และเป็นสถานที่พัฒนาคนให้เป็น คนดีของสังคมในรูปแบบของพระพุทธศาสนา ซึ่ง พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่าพัฒนาพุทธบริษัท๔ ได้ดังนี้ รูปแบบแรกการพัฒนาพระภิกษุ สามเณร รูปแบบที่สองการพัฒนาพระภิกษุณี รูปแบบที่ สามการพัฒนาอุบาสกและรูปแบบที่สี่การพัฒนา อุบาสิกา วัดจึงเป็นสถานที่ หรือแหล่งในการ เรียนรู้เพื่อพัฒนาคนในชาติในรูปแบบที่แตกต่าง กัน แต่มีวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกัน คือ พัฒนา คนในชาติให้เป็นคน ดี เก่ง และมีความสุข

นอกจากนั้นวัดเป็นที่สถานที่ใกล้เคียงข้อพิพาทของชาวบ้าน เป็นสถานที่สนทนา ธรรม และ เป็นคลังพัสดุ เช่น ถ้วยชาม โต๊ะ เก้าอี้ ให้ชาวบ้านยืมเมื่อมีงาน เป็นศูนย์การ ปกครองท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และ ประชาชน ข้าราชการใช้เป็นสถานที่ประชุม เป็น สถานศึกษาของชุมชน พระภิกษุ สามเณร ลูกหลานของชาวบ้านได้เล่าเรียน เช่น โรงเรียน

พุทธศาสนวันอาทิตย์ ธรรมศึกษา และเป็น ห้องสมุดประชาชน เป็นต้น วัด จึงไม่ใช่สถานที่ ท่องเที่ยว แสดงบุญอย่างที่เป็นอยู่เท่านั้น เหนือกว่านั้น วัดคือสถานที่เรียนรู้ศิลปศาสตร์ สาขาต่างๆ เพื่อสร้างปัญญาแก้ปัญหาความทุกข์ ของมนุษย์ ตั้งแต่ระดับสุดมยปัญญา คือปัญญาที่ เกิดจากฟัง จินตมยปัญญา คือปัญญาที่ได้จาก การคิด และที่สำคัญที่สุดคือ ภาวนามยปัญญา คือปัญญาขั้นสูงสุดที่ได้จากการสังเคราะห์นำไป บูรณาการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

วิหาร หรือ วัดเป็นแหล่งเรียนรู้แห่งแรกใน พระพุทธศาสนา

สมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าทรง อนุญาตให้สร้างวิหาร เพื่อเป็นที่อยู่ของพระสงฆ์ โดยมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนว่า เป็นเสนาสนะอัน สงัด อันได้แก่ ป่า โคน ไม้ หรือเรือนว่าง มีชอก เขา ถ้ำในภูเขา ป่าช้า ป่าละเมาะ ที่โล่งแจ้ง ลอม ฟางที่สงัดมีเสียงน้อย มี เสียงอีกที่ก็น้อย ไม่มีคน สัตว์จรไปมา ไม่มีคนพลุกพล่านว่าเหมาะเป็นที่ หลีกเร้น เป็นสถานที่ ปฏิบัติธรรม และมีปรากฏ ว่า “ในพรรษาที่ ๓ ขณะประทับจำพรรษา ณ เวฬุวันวิหาร กรุงราชคฤห์ เศรษฐีกรุงราชคฤห์ เลื่อมใสศรัทธาในภิกษุผู้สมบูรณ์ด้วยอิริยาบถ จึง ได้ทูลขออนุญาตสร้าง เสนาสนะถวาย จึงทรง อนุญาตเสนาสนะ ๕ ชนิด (วสันต์ ชีวะสารณ, ๒๕๕๒: ๔) ได้แก่ วิหาร เรือนมุงแถบเดียวเรือน ขึ้น เรือนโล้น และถ้ำที่สร้างขึ้น ทรงอนุโมทนา ด้วยพระคาถาเหล่านี้ว่า “วิหารย่อมป้องกัน ความหนาวร้อนและสัตว์ร้าย นอกจากนั้น ยัง ป้องกันงู ยุงและฝนในคราวหนาวเย็น นอกจากนั้น ยัง ป้องกันลมและแดดอันร้อนจัดที่ เกิดขึ้น การถวายวิหารแก่สงฆ์ เพื่อหลีกเร้นอยู่ เพื่อความสุขเพื่อเพ่งพินิจ และเพื่อเห็นแจ้ง พระพุทธเจ้าทั้งหลาย ทรงสรรเสริญว่าเป็นทาน อันเลิศ”

วัดในปัจจุบันถือเป็นศาสนาสถาน และศาสนวัตถุ (ประเวศ วะสี, ๒๕๓๙: ๑๒๕) หรือศาสนาสมบัติ หมายถึง ทรัพย์สินสมบัติต่างๆ ของวัดรวมทั้ง สังฆารัมภ์ทรัพย์ กล่าวคือ ทรัพย์เคลื่อนที่ได้ เช่น เงินทอง เครื่องใช้สอยต่างๆ อสังหาริมทรัพย์ กล่าวคือ ทรัพย์ที่เคลื่อนที่ไม่ได้ เช่น ที่ดิน เสนาสนะ อุโบสถ วิหาร ศาลาการเปรียญ เป็นต้น ซึ่งนอกจากนั้นเป็นพุทธสถานที่รวบรวมศาสนวัตถุในทุกๆ ด้านไว้ไม่ว่าจะเป็น พระพุทธรูป จิตรกรรมฝาผนัง รวมทั้งงานวรรณกรรมทาง พระพุทธศาสนา ซึ่งสิ่งเหล่านี้คือเครื่องสะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบค่านิยมแห่งยุคสมัย (ปริยา ศุภวงศ์, ๒๕๕๐: ๒๓) และถูกกำหนดเขตอย่างแน่นอน สำหรับเป็นที่ตั้งของอาคารต่างๆ อันเป็นองค์ประกอบของวัด ได้แก่ โบสถ์ วิหาร เจดีย์ สิม่า หอไตร ศาลาการเปรียญ กุฏิ เป็นต้น และวัดโดยทั่วไปก็เป็นที่พักของพระภิกษุสงฆ์

จากข้อความดังกล่าว แสดงให้เห็น วัตถุประสงค์ที่ทรงอนุญาตให้สร้างวิหารหรือวัด เพื่อเอื้ออำนวยความสะดวกให้พระสงฆ์ได้พัฒนาตนเองตามหลักพระธรรมและวินัย โดยประการแรก ไม่ได้เบียดเบียนสัตว์ และปฏิบัติธรรมได้เต็มที่ทุกฤดูกาลตามธรรมชาติ ตลอดถึงมีแหล่งเรียนรู้พัฒนาตนให้สามารถเข้าถึงความจริงจนสามารถลดละกิเลสได้ เมื่อได้ศึกษาพุทธประวัติพบว่า พระพุทธท่านุญาตให้สร้างวิหาร หรือวัด ในครั้งแรกเริ่มนั้น มีวัตถุประสงค์ในการสร้างวัดถวายพระภิกษุสงฆ์ที่ชัดเจนว่า วัดต้องมีสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่สงัด เอื้อต่อการปฏิบัติธรรม เพื่อเรียนรู้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนา และนำไปพัฒนาตนในการลดละเลิกกิเลสให้หลุดพ้นจากความทุกข์

พระเจ้าพิมพิสารสร้างวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา

พระพุทธเจ้าเสด็จจาริกประกาศพระพุทธศาสนา พร้อมกับพระสาวกได้ไม่นาน ได้มีผู้มีความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และเข้ามาบวชเป็นพระภิกษุจำนวนมาก ต่อมา พระองค์ทรงแสดงธรรมโปรดพระเจ้าพิมพิสาร และข้าราชการบริพารพร้อมทั้งประชาชนชาวมคธจนได้ดวงตาเห็นธรรม ครั้งนั้นพระเจ้าพิมพิสารได้ถวายสวนไผ่ซึ่งเป็นพระราชอุทยานของพระองค์ ให้เป็นที่ประทับของพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์สาวกด้วยพระดำรัสว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ขอถวายสวนเวฬุวันนั้นแด่พระสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขพระเจ้าข้า” พระพุทธองค์ทรงรับอารามนั้นแล้วทรงแสดงพระธรรมเทศนาถวายพระเจ้าพิมพิสารอาชญาขึ้นเสร็จแล้ว ทรงตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตอาราม” (วิ.ม. (ไทย) ๔/๕๙/๗๑-๗๒) ซึ่งพระวิหารเวฬุวัน มีหมายว่า พระวิหารที่เป็นสวนป่าไผ่ ชื่อเต็มคือ เวฬุวาราม กลันทกะนิวาปะ เป็นสถานที่สวนป่าไผ่ที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เหตุที่ได้ชื่อนี้เพราะเดิมเป็นป่าไผ่ นับเป็นวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา โดยพระเจ้าพิมพิสารทูลถวายในพรรษาที่ ๓ ของพระพุทธเจ้า

จากข้อความดังกล่าวพบว่า แหล่งเรียนแห่งแรกของพระภิกษุสงฆ์ได้ที่พักอาศัยที่ดี และเป็นประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาให้พุทธบริษัทได้เรียนรู้ และปัจจุบันได้มีผู้ศรัทธาเลื่อมใสสร้างวัดเพื่อถวายพระภิกษุสงฆ์มีอยู่ทั่วโลก จะเห็นว่าวัดไม่ใช่เป็นสถานที่พักอาศัยของพระสงฆ์เท่านั้น แต่บูรณาการไปพัฒนาวิถีชีวิตชาวพุทธทุกระดับให้ได้รับความสุขในการเข้าวัดปฏิบัติธรรมและการดำเนินชีวิตที่ดีงาม

วัดต้นแบบการเรียนรู้ในสมัยพุทธกาล

วัดในสมัยพระพุทธเจ้านั้นมีหลายวัด ที่มีชื่อเสียงเป็นที่สถานที่ศึกษาเล่าเรียนและเป็น

แหล่งเรียนรู้ แต่ขอยกเอาวัดเวฬุวนารามเป็นวัดต้นแบบในพระพุทธศาสนา ซึ่งถือเป็นวัดแห่งแรกด้วยโดยมีเหตุการณ์ต่างๆ ในประวัติศาสตร์มากมายในการเรียนรู้ดังต่อไปนี้

๑. วัดเวฬุวนารามเป็น จุดเริ่มต้นของการเกิดเป็นวันมาฆบูชา

วัดเวฬุวนารามเป็นที่ทรงแสดงพระธรรมเทศนาหลายพระสูตร และชาดก บางเรื่อง เช่น ทีฆลัทธิสูตร นันทพสูตร จันทพสูตร อสัมปทานชาดก อุปทานชาดก นิโครธชาดก เป็นต้น นอกจากนั้นยังทรงบัญญัติพระวินัยหลายสิกขาบทที่นี้ นอกจากนั้น พระเวฬุวันวิหาร ยังเป็นที่ ประดิษฐานพระสถูปที่บรรจุพระธาตุของพระอรหันต์สาวกชั้นผู้ใหญ่ เช่น พระสารีบุตร ซึ่งเป็นอัครสาวกเบื้องขวาผู้มีปัญญาเป็นเลิศ และพระโมคคัลลานะที่เป็นอัครสาวกเบื้องซ้าย ผู้มีอิทธิฤทธิ์มาก นอกจากนั้นยังเป็นสถานที่ที่พระพุทธองค์ทรงประชุมสงฆ์แสดงโอวาท ปาฏิโมกข์เมื่อวันเพ็ญขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ อันเป็นต้นกำเนิดวันมาฆบูชา โดยมีหมู่เฝ้าสงฆ์ ๑,๒๕๐ รูปมาประชุมกัน โดยมีได้นัดหมายเพื่อฟังโอวาทจากพระพุทธองค์ในวันมาฆบูชาอีกด้วย

ประเพณีการบรรจุอัฐิธาตุในวัดเริ่มมีตั้งแต่สมัยพุทธกาลจะเห็นได้ว่า วัดเวฬุวนารามเป็นสถานที่ประดิษฐานพระสถูปที่บรรจุพระธาตุของพระอรหันต์สาวกชั้นผู้ใหญ่ เช่น พระอัญญาโกณฑัญญะและพระสารีบุตร เป็นต้น

๒. วัดเป็นแหล่งการเรียนรู้ในฐานะเป็นโรงพยาบาลแห่งแรก

เมื่อสมัยพระพุทธองค์ทรงอาพาธประทับอยู่วัดเวฬุวนาราม (วัดเป็นแหล่งการเรียนรู้ในฐานะเป็นโรงพยาบาลแห่งแรก, ออนไลน์) เมื่อหมอชีวกโกมารภัจจ์ ทราบข่าวมีความประสงค์มารักษาพระองค์ จึงถือว่าวัดนี้เป็นโรงพยาบาลสงฆ์แห่งแรกในสมัยพุทธกาล ซึ่งหมอชีวกโกมารภัจจ์ เป็นนายแพทย์ประจำราช

สำนักของพระเจ้าพิมพิสารมีความเลื่อมใสในพระบรมศาสดาและพระภิกษุสงฆ์ได้ปวารณาตนเป็นผู้ถวายการรักษาพระบรมศาสดาและพระภิกษุผู้ป่วยไข้ เมื่อครั้ง พระพุทธเจ้าทรงถูกพระเทวทัตทำร้าย โดยการกลิ้งหินจะให้มาทับพระพุทธองค์ให้ถึงแก่ปรินิพพาน แต่หินใหญ่ถูกชะง่อนผาแตกละเอียด สะเก็ดหินกระเด็นมาถูกพระบาทเป็นเหตุให้ทรงอาพาธ และพระภิกษุสงฆ์เมื่ออาพาธจึงพากันมาที่วัดเวฬุวัน หมอชีวกโกมารภัจจ์ได้ถวายการรักษาให้ทุกรูป

ครั้งหนึ่งมีโรคระบาดหนักในสมัยพุทธกาล เช่น คนเป็นโรคลมบ้าหมู โรคเรื้อน โรคมองคร่อกันมากไปให้หมอชีวกรักษา แต่ท่านก็ไม่มีเวลารักษาให้ เพราะท่านมีหน้าที่ดูแลพระบรมศาสดาและพระภิกษุผู้ป่วยไข้ ในตอนสายก็ต้องไปทำงานราชการในวัง พวกคนป่วยบางรายได้ทราบก็เลยมาบวชจะได้ให้หมอชีวกรักษาให้ปรากฏว่าคนเป็นโรคมาบวชกันเยอะ จนหมอชีวกท่านรักษาไม่หวาดไม่ไหว เห็นว่าเป็นคนป่วยที่มาบวช เพื่อให้รักษาแล้วก็จะสึก จึงได้ไปทูลขอพรจากพระพุทธองค์ว่า ขอภิกษุสงฆ์อย่าให้การบวชแก่คนเป็นโรคเรื้อน โรคติดต่อพวกมองคร่อลมบ้าหมู โรคกลาก โรคหิด พระองค์จึงทรงบัญญัติเป็นสิกขาบท ให้พระภิกษุอย่าบวชให้บุคคลผู้เป็นโรค ๕ อย่างนี้

การเรียนรู้จุดนี้เห็นต้นบัญญัติสิกขาบทห้ามบวชบุคคลที่เป็นโรคติดต่อและปัจจุบันวัด เวฬุวนารามอยู่ที่ประเทศอินเดีย แคว้นมคธ กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวและเรียนรู้ที่สำคัญของชาวพุทธ เมื่อไปทัศนศึกษาที่ดินแดนพุทธภูมิก็แวะไปนมัสการสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาในเชิงประวัติศาสตร์การเรียนรู้พระพุทธศาสนาวันสมัยพุทธกาล

มีเรื่องเล่าให้ได้เรียนรู้เชิงประวัติศาสตร์ว่า วัดเวฬุวนารามมีสระน้ำร้อนไหลผ่าน ชื่อว่า ตโปทานที่ ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ตรัส

ว่า แม่น้ำนี้ไหลผ่านโลหะกุ่มกิมหานร กจึงมีความร้อนอยู่ ครั้นพุทธกาล พระภิกษุสงฆ์มักจะมาต้งน้ำในตะโปทานที่นี้ พระเจ้าพิมพิสารจะเสด็จมาต้งน้ำที่นี้เป็นประจำและมาพบพระภิกษุจำนวนมากกำลังต้งน้ำอยู่ก็เกรงใจพระ รขอให้ท่านขึ้นก่อนกว่าจะได้ต้งต้งน้ำต่อรอนานมากกลับพระราชวังไม่ทัน เพราะเวลาประตู่พระราชวังปิดก่อน ชาวเมืองไปร้องเรียนพระพุทเจ้า ว่าพระภิกษุต้งน้ำในตะโปทานที่นานเกินไป ทำให้พระราชาต้งรอนาน ทำให้เสด็จกลับพระราชวังไม่ทัน พระพุทเจ้าจึงตรงบัญญัติสิกขาบทให้พระภิกษุต้งน้ำ ๑๕ วันได้ครั้งหนึ่ง ต่อมาต้งรอนานเป็นอนุบัญญัติ เช่นหากอาพาธ ต้งน้ำได้ เหงื่อออกต้งน้ำได้ ไม่สบายตัวต้งน้ำได้ ฯลฯ จุดนี้ได้เรียนรู้แหล่งสำคัญๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ในพระพุทธศาสนา เพื่อรวบรวมข้อมูล สร้างองค์ความรู้ และเผยแพร่พระพุทธศาสนาต่อไป

วัดเป็นแหล่งการเรียนรู้เชิงพุทธอย่างไร

วัดเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีคุณค่าทางพระพุทธศาสนาที่คนไทยและชาวต่างประเทศไปท่องเที่ยวในบริเวณวัดเพื่อการเรียนรู ซึ่งผู้เขียนคิดว่าการเรียนรูของคนไทยกับชาวต่างชาติน่าจะมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน โดยคนไทยนิยมไปกราบพระในวัดสำคัญๆ และไปทำบุญด้วย โดยมีความหวังว่าให้ชีวิตมีความสุข เจริญในหน้าที่การงาน บางคนถึงกับต้งไปเที่ยวกราบไหว้พระ ๙ วัด ในขณะที่ชาวต่างชาติมาเรียนรูในวัดมุ่งมาศึกษาศิลปะสวยๆ งามๆ มาศึกษาหาความรู้ในแง่มุมเชิงวัฒนธรรม และคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะการเชื่อมโยงวิถีชีวิตคนไทย การดำเนินชีวิตและวิถีคิดของคนไทยก็เรียนรูได้จากความเชื่อนั้นแหละด้วยเหตุนี้ วัดจึงเป็นสถานที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง

วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านใดบ้าง

วัดมีแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณค่ามากมายทั้งทางวัตถุและแหล่งคุณธรรม เช่น ด้านเกจิอาจารย์ ด้านรูปเคารพและวัตถุมงคล ด้านสถาปัตยกรรมและจิตรกรรม และด้านสถานที่ปฏิบัติธรรมนอกจากนี้ก็มีแหล่งนักปราชญ์ราชบัณฑิตหลากหลายสาขาที่เป็นภูมิปัญญาของไทยและวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ทรงคุณค่า เพราะเป็นแหล่งรวมของวัฒนธรรม มีทรัพยากร ทางกายภาพ ทรัพยากรทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม บางที่นักท่องเที่ยวคิดไม่ออกก็ได้แค่เพียงมาวัดเพื่อถ่ายรูปสวยงาม ชาวต่างชาติจำนวนมากที่มีพื้นฐานศาสนาและวัฒนธรรมต่างกันก็มาเพียงแค่ถ่ายรูป คนไทยบางกลุ่มมาก็ไม่ได้สร้างเสริมปัญญาเพราะไม่เกิดการเรียนรู

ส่วนหนึ่งอาจจะเป็นเพราะวัดไม่ได้แสดงบทบาทอย่างชัดเจนว่าจะพัฒนาสังคม ทั้งที่บทบาทของวัดสามารถสนอง ประโยชน์ได้ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมและด้านการนารายได้เข้ามาทำนุบำรุงวัด ทำนุบำรุงท้องถิ่น จังหวัดและประเทศโดยรวม ขณะเดียวกันวัดก็เป็นแหล่งที่สามารถให้ความรู้ความคิดที่กว้างขวางขึ้น ให้ความสงบ ความร่มเย็นกับผู้มาเยือน ทำให้พุทธศาสนิกชนเข้าใจพุทธศาสนาได้ดีขึ้น วัฒนธรรมของชุมชนของสังคมไม่ว่าที่ใดในโลกไม่มีอะไรเป็นหลักเท่ากับศาสนา ศาสนาเป็นรากเหง้าของการต้งชุมชนและสังคม (กนกวรรณ ดุงศรีแก้ว, ๒๕๔๒:๔๙) ถ้าประชาชนเข้าใจ โดยมีเจ้าหน้าที่หรือมีผู้แนะนำให้ความรู้ที่ถูกต้อง วัดจะเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญที่สุดในหลายมิติ

วัดเป็นแหล่งการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม

วัดเป็นแห่งการเรียนรู้ที่สำคัญในศาสตร์ต่างๆ โดยเฉพาะการเรียนรู้โดยผ่านวัฒนธรรมทางสังคม คือ

๑. การเรียนรู้ที่วัดเกี่ยวกับพุทธศิลป์วัดต่างๆ เช่น โบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ สถูปเจดีย์ ปราสาทหรือพระปรางค์ในประเทศไทยทั้งในอดีตและปัจจุบันล้วนมีความเกี่ยวเนื่องกับศาสนา ทั้งศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ ซึ่งมีแหล่งกำเนิดมาจากอินเดียแทบทั้งสิ้น

๒. โบราณวัตถุสถานและศาสนาเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี หรือศาสนา ได้แก่ วัด โบราณสถาน

๓. แหล่งการศึกษา วัดบางวัดมีกิจกรรมให้ได้ศึกษาและปฏิบัติธรรม เช่น วัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้วมรกต) วัดพระเชตุพลวิมลคาราราม (วัดโพธิ์) วัดอรุณราชวรวิหาร และวัดมหาธาตุฯ ท่าพระจันทร์ และวัดอัมมมาลัย โดยแบ่งเป็นวัดหลวงและวัดราษฎร์ทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด วัดเหล่านี้ล้วนเป็นวัดที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่มีความเป็นมาที่น่าสนใจมาก

กล่าวได้ว่าแหล่งการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนานั้น องค์ประกอบด้านต่างๆ ของวัด โบราณสถาน เช่น โบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ สถูปเจดีย์ ปราสาทหรือพระปรางค์ ด้านศิลปวัฒนธรรมหลายมิติที่ควรต้องเรียนรู้ให้มาก

วัดเป็นแหล่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนช่วยชาติได้อย่างไร

ผู้เขียนบทความนี้เชื่อมั่นว่าวัดจะเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญมาก ถ้าได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลให้มียกย่องให้วัดทุกแห่งทั่วประเทศพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้อย่างแท้จริง เมื่อได้ศึกษาผลการวิจัยหลายๆ คนจะพบว่าวัดคือแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ ยกตัวอย่างผลการวิจัยของนิลรัตน์ กลิ่นจันทร์ และคณะ (๒๕๕๓) ได้ศึกษาศาสนสถานที่สำคัญต่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยว

ของวัดในกรุงเทพมหานคร พบว่า ๑) ศาสนสถานที่สำคัญของวัดที่เป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เกิดการเรียนรู้ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมีองค์ประกอบสำคัญ คือ วัดทั้ง ๔๐ แห่ง มีศาสนสถานสำคัญ คือ พระพุทธรูป พระอุโบสถ เจดีย์ พระปรางค์ พระวิหารหลวง ความสำคัญของศาสนสถานและความสำคัญของศาสนสถานสิ่งแรกคือเป็นสิ่งก่อสร้างที่เกิดจากแรงศรัทธาทางพระพุทธศาสนาและเป็นที่พระพุทธรูปศาสนิกชนยึดถือทางด้านจิตใจและยึดถือเพื่อประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ๒) ประวัติและความสำคัญของศาสนสถานมีความสำคัญในฐานะเป็นแหล่งยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจ และนักท่องเที่ยวชาวไทยจะเข้ามาทัศนศึกษา เพื่อเป้าหมายทางศาสนา ส่วนนักท่องเที่ยวต่างประเทศจะเข้ามาทัศนศึกษาเพื่อแสวงหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และความเชื่อของคนไทยในอดีตและคนไทยในปัจจุบัน

ที่สำคัญ คือ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ประเทศไทยจะเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในจำนวน ๑๐ ประเทศที่เป็นสมาชิกเครือข่ายคนเป็นจำนวนมากจะเดินทางเข้ามาประเทศไทยและแหล่งสำคัญในการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมในประเทศไทย คือ วัด ซึ่งมีอิทธิพลต่อคนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นรากฐานวัฒนธรรมที่สำคัญของสังคมไทยมาจากพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นแหล่งวัฒนธรรมที่มีคุณค่าทางจิตใจคนไทยมากที่สุด นั่นก็คือวัดนั่นเอง ดังนั้น วัดในประเทศไทยเป็นแหล่งอารยธรรมที่ผสมผสานหลายวัฒนธรรมที่เรียกว่าพหุวัฒนธรรมที่สร้างสรรค์ความดีงามให้สังคมทุกชาติได้เข้าใจซึ่งกันและกัน โดยผ่านกระแสวัฒนธรรมที่งดงามในการเข้าวัดบำเพ็ญกุศล การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม วรรณคดีต่างๆ และการปฏิบัติธรรมของสังคม

บทสรุป

วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ ตั้งแต่เริ่มมีวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาคนที่ยังขาดความรู้และเป็นคนที่ยังขาดจิตใจของประชาชน ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงมีวิสัยทัศน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาว่าวัดเป็นแหล่งการศึกษาให้จิตหลุดพ้นจากความทุกข์ จะเห็นได้ว่าวัดตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน ในประเทศที่มีการนับถือพุทธศาสนารวมถึงประเทศไทย ดังปรากฏในงานศิลปะประเภทต่างๆ ทั้งในด้านจิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม ซึ่งเป็นสิ่งล้ำค่ามรดกในแง่เศรษฐกิจ มองในแง่การเรียนรู้สร้างขึ้นเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาและเพื่อเป็นสิ่งที่

ช่วยโน้มน้าวจิตใจของพุทธศาสนิกชน ให้เกิดความศรัทธา ประพฤติปฏิบัติตนในแนวทางที่ดีงามตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ด้วยเหตุนี้พุทธศิลป์ มีรากฐานที่ผูกพันกับวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมไทยมาเป็นเวลาช้านาน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสังคมไทยและวัดเป็นสถานที่พัฒนาคนให้เป็นคนดีในรูปแบบที่แตกต่างกันทั้ง ๔ กลุ่มคือ การพัฒนาพระภิกษุ สามเณร การพัฒนาภิกษุณี ด้วยการศึกษาล่าเรียนในวัด และการพัฒนาอุบาสกและอุบาสิกาด้วยการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมของวัดในรูปแบบต่างๆ ถ้ายังไม่เชื่อว่าวัดเป็นแหล่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนดีของชาติขอให้ไปศึกษาอ่านประวัติศาสตร์ชาติไทย

บรรณานุกรม

- กนกวรรณ ดุจศรีแก้ว. “การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว”. **จุลสารการท่องเที่ยว**. ๑๘ (๔), (ตุลาคม-ธันวาคม, ๒๕๔๒):๔๙.
- นิลรัตน์ กลิ่นจันทร์ และคณะ. “ศึกษาศาสนสถานที่สำคัญต่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยวของวัดในกรุงเทพมหานคร”, **พุทธศาสนมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).
- ประเวศ วะสี. **พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคมในการบริหารจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพฯ: เอ.พี.กรราฟิคส์ดีไซน์และการพิมพ์, ๒๕๓๙.
- ปรียา ศุภวงศ์. “อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อพระราชดำริทางด้านการปกครองในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว”. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๕๐.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- วัดเป็นแหล่งการเรียนรู้ในฐานะเป็นโรงพยาบาลแห่งแรก. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: <https://www.gotoknow.org/posts/๒๔๗๙๑๐> [๒ กันยายน ๒๕๕๘]
- สิริวัฒน์ คำวันสา. **เอกสารประกอบการฝึกอบรมหลักสูตรโครงการเสริมความรู้ถวายพระสงฆ์เพื่อการพัฒนาสังคมไทย**. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: สำนักเสริมศึกษาและบริการสังคม, ๒๕๔๔.